

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Statsvetenskapliga Institutionen

Folkets försvar?

- En undersökning om vad som påverkar medborgarnas stöd för försvaret

Kandidatuppsats i Statskunskap

VT 2013

Morgan Petersson

Handledare: Ulf Bjereld

Antal ord: 11606

Abstract

Sedan mitten på 1990-talet har förtroendet för försvaret sjunkit bland den svenska befolkningen, från en positiv förtroendebalans på 26 procent 1994 till 1 procent negativ balans 2011. Syftet med undersökningen är att försöka identifiera faktorer som påverkar nivån på stödet för det svenska försvaret. Genom att göra detta vill jag bidra till att utveckla den tidigare forskning om hur stöd skapas för statliga förvaltningar samtidigt som jag försöker bidra till samhällsdebatten om det svenska försvaret. Teoretiska utgångspunkter för uppsatsen är David Eastons modell av hur stöd för politisk verksamhet skapas, utifrån denna modell skapas därefter tre grupper av oberoende variabler. Metoden för uppsatsen är kvantitativ med statistisk design. Primärt empiriskt material har utgjorts av SOM-institutets rikstäckande undersökningar från 1988 till 2011. Resultatet är att ålder, inställning till den svenska Afghanistaninsatsen, inställning till nationellt försvar samt förtroendet för staten och politiker har effekt på stödet för försvaret. Vidare har också en korrelation funnits över tid mellan förtroendet för försvaret och viljan att minska försvarsutgifterna, ett sänkt förtroende tenderar att leda till minskad vilja att reducera försvarsutgifterna.

Nyckelord: Försvaret, stöd, förtroende, myndighet, Försvarsmakten.

Innehållsförteckning

Sammanställning av tabeller och figurer	i
1. Inledning och forskningsproblem	1
2. Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning	4
2.1 Tidigare forskning om stöd för myndigheter	6
3. Undersökningens metod och material	9
3.1. Empiriskt material	10
4. Operationaliseringar och förklaringsmodell	12
4.1. Beroende variabel	12
4.2. Förklaringsvariabler	13
4.2.1. Bakgrundsvariabler	13
4.2.2. Specifika variabler	13
4.2.3. Diffusa variabler	14
5. Svensk försvarspolitik – en sammanfattning	16
6. Resultat och analys	17
6.1. Den svenska försvarsopinionen	17
6.2. Vad påverkar stödet för försvaret?	21
6.2.1. Bivariata regressionsanalyser	21
6.2.2. Multivariat regressionsanalyser	23
6.2.3. Sammanfattande multivariat regressionsanalys	25
7. Slutsatser och diskussion	27
7.1. Avslutande diskussion	30
Referenser	32
Appendix 1, Sammanställning hypoteser med operationalisering och kodning	35

Sammanställning av tabeller och figurer

Tabeller

Tabell 1, Andel mycket eller ganska oroad för militära konflikter	20
Tabell 2, Bivariat analys av effekten på förtroendet för försvaret	22
Tabell 3, Multivariat analys av bakgrundvariablernas effekt på förtroendet för försvaret	23
Tabell 4, Multivariat analys av specifika variablers effekt på förtroendet för försvaret	24
Tabell 5, Multivariat analys av diffusa variablers effekt på förtroendet för försvaret	25
Tabell 6, Multivariat analys av samtliga oberoende variablers effekt på förtroendet för försvaret	26
Tabell 7, Sammanställning av verifierade och falsifierade hypoteser	27

Figurer

Figur 1, Schematisk beskrivning av teorimodell	6
Figur 2, Sammanfattad förklaringsmodell.....	15
Figur 3, Förtroendebalans för försvaret 1988-2011	17
Figur 4, Opinionsbalans för minskade försvarsutgifter 1988-2011	18
Figur 5, Opinionsbalans för minskade försvarsutgifter 1988-2010 samt förtroendebalans för försvaret 1988-2011	19
Figur 6, Förenklad förklaringsmodell	21

1. Inledning och forskningsproblem

Vi kan försvara oss mot ett angrepp med ett begränsat mål. Vi talar om ungefär en vecka på egen hand. (ÖB, Sverker Göransson i intervju med Mikael Holmström 2012-12-30)

Sedan årsskiftet 2012/2013 har det pågått en försvarspolitiskdebatt på en nivå som vi i Sverige inte haft på många år, en debatt som startade med överbefälhavare Sverker Göransson tydliga besked om vad det nationella försvaret klarar av. Debatten tog ny fart när statsminister Fredrik Reinfeldt kallade försvaret för ett särintresse och massmedia började använda ord som förtroendeklyfta mellan försvarsledningen och regeringen (Stenberg, 2013-01-29 samt ledare i Dagens Nyheter 2013-03-02). En enkel jämförelse mellan antalet ledare som har försvarspolitisk som huvudtema publicerade på tidningen Dagens Nyheter's internetsida indikerar en ökning. Från januari till och med april 2012 publicerades fyra ledare med försvarspolitiskt tema, under samma period 2013 publicerades tio. Detta är inget exakt mått för att mäta intensitet i en debatt men det är en indikation på att det har hänt något i den försvarspolitiskadebatten.

Det är inte bara i den massmediala sfären som försvarets utveckling behandlas. I Samhälle, Opinion och Media-institutets (SOM-institutet) rapport från 2012 skriver Karl Ydén och Joakim Berndtsson att kriget kom till Sverige 2011 (Ydén och Berndtsson, 2012). Wilhelm Agrell (2013) för ett liknande resonemang om att Sveriges militära insats i Afghanistan har kommit att succesivt gå från en traditionell fredsbevarande operation till ett krig. Påståendet att Sverige är i krig kanske inte håller ur ett folkrättsligt perspektiv men samtidigt är svenska soldater stridande militär part i Afghanistan och Sverige sände JAS-plan för att stödja insatsen över Libyen. Sveriges militära resurser har gått från att ha varit i huvudsak knutna till försvaret av det svenska territoriet till att bli ett frekvent använt politiskt instrument. Parallellt med denna utveckling har förtroendet för försvaret bland den svenska befolkningen enligt SOM-institutets mätningar sjunkit, från toppen 1994 med en positiv förtroendebalans på 26 procent till 1 procent negativ balans 2011.¹ Sedan den lägsta noteringen 2008 har förtroendebalansen stigit men ligger ändå kvar på en svagt negativ nivå och ligger stadigt lägre än andra statliga myndigheter (Ydén och Berndtsson, 2012, s. 503). Detta kan jämföras med USA där försvaret är den statliga organisation som har starkast stöd bland befolkningen

¹ Förtroendebalans är skillnaden mellan de som har ett mycket eller ganska högt förtroende i relation till de som har ett ganska eller mycket lågt förtroende.

(Leal, 2005, s. 123). Med min undersökning vill jag försöka identifiera vilka faktorer som påverkar medborgarnas stöd för det svenska försvaret.

Försvaret tillsammans med polisen är de myndigheter som tydligast upprätthåller den svenska statens våldsmonopol, försvaret för att säkerställa att ingen annan stat kan påverka det interna våldsmonopolet, vilket upprätthålls av polisen. Våldsmonopolet är en av grundstenarna för att en stat skall kunna existera (Persson och Sjöstedt, 2010, s. 63).

Utan befolkningens insikt, förståelse och stöd för försvars- och säkerhetspolitiska inriktningar och åtgärder riskerar viktiga samhällssektorer blir en affär för de redan insatta medan allt fler i samhället lämnas utanför. (Styrelsen för psykologiskt försvar, 2008, s. 44).

Att de svenska medborgarna har ett lågt förtroende för försvaret är således allvarligt då försvaret utgör en av grundstenarna för den svenska staten, därmed blir det viktigt att förstå de mekanismer som tillsammans skapar stödet för det svenska försvaret. Ett annat argument varför det är viktigt att försöka förstå dessa mekanismer är att övergången från ett pliktbaserat försvar till ett frivilligt försvar medfört att försvaret är mer beroende av att kunna attrahera nya medarbetare. Försvaret kunde tidigare välja ett lämpligt urval personer ur varje årskull och därefter kalla in dem till tjänstgöring, nu måste man konkurrera med andra arbetsgivare på arbetsmarkanden. Ett minskat stöd för försvaret bland de svenska medborgarna skulle i förlängningen kunna leda till att myndigheten inte kan rekrytera personal.

Undersökningen knyter an till den tidigare forskning som skett om vilka faktorer som påverkar stödet för statens olika institutioner. Inom detta område finns det en mycket välutvecklad forskning, ur ett svenskt perspektiv ofta med fokus på välfärdsstatens olika delar. Forskningen om hur politiskt stöd skapas kan generellt delas in i två övergripande kategorier, de som fokuserar på politikens inflödes- respektive utflödessida (Persson och Sjöstedt, 2010, s. 68f). Stöd för de politiska besluten som skapas på demokratins inflödessida bygger bland annat på analyser av hur besluten fattas och hur inflytande sker från medborgarna. På utflödessidan har forskning skett bland annat om hur förvaltningens organisering (t.ex. Rothstein, 2010) och medborgarnas kontakter med förvaltningen (t.ex. Kumlin, 2006) påverkar stödet och legitimiteten för det politiska systemet. Faktorerna som påverkar stödet för det militära försvaret är sannolikt inte direkt jämförbar med de som påverkar stödet för välfärdssystemet (Newton och Norris, 1999, s. 10). Därmed bör teoribildningen utvecklas med hur stöd skapas för försvaret, något som inte gjorts med ett svenskt fokus.

Som övergripande teoretisk referensram kommer jag att använda David Eastons (1975) teorier om hur politiskt stöd skapas. Easton definierar stöd som en attityd eller inställning till något som i grunden bygger på en subjektiv utvärdering som medborgaren gör i förhållande till staten och förvaltningen (Easton, 1975, s. 436). Detta stöd består av två delar vilka Easton kallar diffust respektive specifikt stöd, specifikt stöd utgår från medborgarens utvärdering av specifika delar eller aktiviteter som staten vidtar i relation till medborgarens egen önskan (Easton, 1975, s. 437f). Diffust stöd är inte inriktat på specifika åtgärder eller beslut utan är en mer generell uppfattning om vad staten eller en institution är eller representerar (Easton, 1975, s. 444). Därmed kan man schematiskt beskriva att stödet för försvaret kan ta två parallella och i viss mån interagerande vägar, dels genom den utvärdering som skapar specifikt stöd, dels genom utvärdering av staten och institutionerna som en del av ett större system.

Syftet med min undersökning är att, utifrån Eastons modell, identifiera faktorer som påverkar medborgarnas stöd för det svenska försvaret. Genom att göra detta vill jag bidra till att utveckla den tidigare forskning om hur stöd skapas för statliga förvaltningar samtidigt som jag försöker bidra till samhällsdebatten om det svenska försvaret genom att försöka förklara vad som påverkar nivån på stödet för försvaret hos medborgarna. Kopplat till detta syfte blir den övergripande frågeställningen för min undersökning: *Vilka faktorer påverkar stödet för det svenska försvaret?* Syftet med uppsatsen är inte att försöka identifiera samtliga faktorer som bidrar till detta stöd, utan jag kommer utifrån tidigare forskning om politiskt stöd välja ett antal faktorer som borde ha en effekt på medborgarnas stöd för försvaret.

2. Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning

Undersökningens teoretiska utgångspunkt är David Eastons teorier om hur politiskt stöd skapas, Eastons modell är väl använd inom den statsvetenskapliga litteraturen och han är en av de mest citerade forskarna på området kring hur medborgarnas stöd för politisk verksamhet formas (Norén Bretzer, 2005, s. 27). I sina resonemang utgår Easton från att medborgarens attityd gentemot staten och dess olika delar skapas genom att medborgaren utvärderar implementeringen av politiken och dess effekter. Detta innebär att fokus är på politikens utflödessida, det är politikens implementering som är centrala och hur dess effekter relaterar till medborgarnas egna subjektiva uppfattning om vad som är önskvärt (Norén Bretzer, 2005, s. 27). Easton definierar stöd på följande sätt:

In other words, the key attitude associated with support would be of an evaluative sort. If we now broaden the term to include negative as well as positive evaluations, we can describe support as an attitude by which a person orients himself to an object either favorably or unfavorably, positively or negatively. (Easton, 1975, s. 436).

Detta stöd består av två delar, dels det specifika dels det diffusa stödet. Stöd som härstammar ur det som han kallar specifikt stöd är villkorat, medborgaren värderar den aktuella effekten av politiken i förhållande till sina egna upplevda preferenser (Easton, 1975 s. 438). Det specifika stödet skapas på två sätt, dels genom att staten levererar det som medborgaren efterfrågar dels genom hur medborgaren generellt uppfattar den aktuella delen av staten.

í people may seek in a rough and ready way to match perceived outputs to their articulated demands./í / The authorities will be evaluated according to the extent to which these demands are perceived to have been met. (Easton, 1975, s. 438).

Enkelt beskrivet så är det specifika stödet beroende på att staten levererar det som jag vill att den skall leverera. Därmed blir det specifika stödet förhållandevis rörligt, dels varierar det med vad staten levererar, dels varierar det med vad medborgaren för tillfället ser som det mest önskvärt.

Diffust stöd är inte inriktat på specifika åtgärder eller beslut utan är en mer generell uppfattning om vad staten eller en institution är eller representerar.

öThe briefest way of describing the primary meaning of diffuse support is to say that it refers to evaluations of what an object is or represents - to the general meaning it has for a person - not of what it does.ö (Easton, 1975, s. 444)

Följden av detta är att diffust stöd är mer långsiktigt än det som han definierar som specifikt stöd. Specifikt stöd kan variera över ganska korta tidsintervaller, det diffusa stödet har också svängningar men dessa svängningar sker med en lägre frekvens. Det finns också ett förhållande mellan det specifika och det diffusa stödet, t.ex. kan medborgarna acceptera beslut som kortsiktigt går dem emot på grundval av att man har ett högt diffust stöd. Vidare kan diffust stöd skapas av en längre period av åtgärder som medborgarna upplever ett stort specifikt stöd för, det motsatta kan naturligtvis också ske.

öSuch attachment may be a product of spill-over effects from evaluations of a series of outputs and of performance over a long period of time.ö (Easton, 1975, s. 446)

Det diffusa stödet kan ses en reserv som behövs för att medborgarna inte skall revolterar bara för att det fattas enstaka beslut som går dem emot (Easton, 1975, s. 444).

Eastons modell har dock inte undgått kritik, dels för dess grundläggande antaganden men också dess applicerbarhet på empirisk forskning (Norén Bretzer, 2005, s. 37). Efter att Easton lanserat sina teorier på 1960-70-talen sker det dock inte någon egentlig utveckling av hur man uppfattar att politiskt stöd formas (Norén Bretzer, 2005, s. 30). På 1990-talet utvecklas dessa teorier, ett exempel är Pippa Norris (1999) utveckling av Eastons modell. I denna utvecklas dels vad som är objekten som medborgaren har attityder i förhållande till, dels att hon tolkar Eastons diffusa respektive specifika stöd som en och samma dimension.

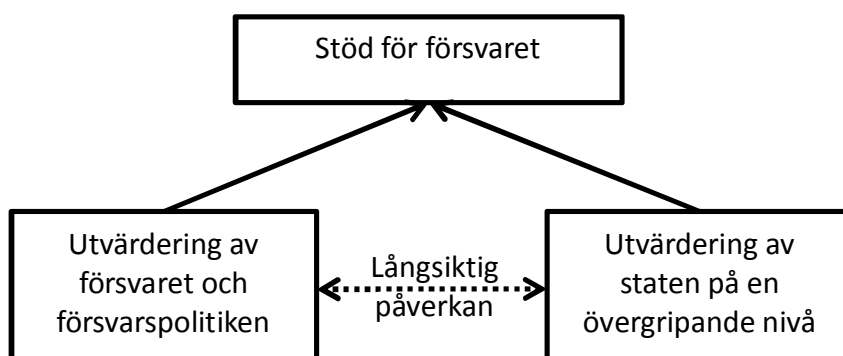
These levels can be seen as ranging in a continuum from the most diffuse support for the nation-state down through successive levels to the most concrete support for particular politicians (Norris, 2005, s. 10)

Norris utveckling av Eastons modell av diffust respektive specifikt stöd innebär således att dessa kan tolkas som nivåberoende. Specifikt stöd skapas och upprätthålls genom medborgarnas utvärdering av statens lägre nivåer, förvaltningen, medan det diffusa härstammar ur en utvärdering av de högre politiska nivåerna och staten som helhet (Norén Bretzer, 2005, s. 37).

Norris undersökning är i huvudsak fokuserad på politikens inflödessida och således inte omedelbart tillämpbar för min uppsats. Dock är hennes utveckling av att specifikt och diffust stöd är nivåberoende viktigt för hur jag kommer använda begreppen. I min uppsats kommer jag att bygga på den förädling som Norris gjorde av Eastons modell. Med stöd menar jag, helt utifrån Eastons definition, således att det är hur en medborgare förhåller sig, positiv eller negativ, till de olika objekten i staten. Detta sätt att förhålla sig till objekten är i sin tur ett

resultat av en subjektiv utvärdering av politikens utflödessida, utvärderingen föregår hur man förhåller sig till objekten. Denna utvärdering skapar ett specifikt stöd då medborgaren utvärderar statens olika förvaltningar och ett diffust stöd som bygger på en utvärdering av statens högre nivåer. Stödet för en institution är således ett sammanvägt resultat av det diffusa och det specifika stödet. Samtidigt finns det naturligtvis inga vattentäta skott mellan dessa nivåer, den specifika påverkar den diffusa och tvärt om. Denna påverkan är dock förhållandevis långsiktig enligt Eastons resonemang. Schematiskt kan således stödet beskrivas som i figur 1 nedan.

Figur 1, Schematisk beskrivning av teorimodell

2.1 Tidigare forskning om stöd för myndigheter

Förhållandevis lite forskning skett om vad som skapar stöd för försvaret, även i ett internationellt perspektiv (Gribble et al., 2012 och Leal, 2005). Ett av få svenska exempel på tidigare forskning om förhållandet mellan medborgarna och försvaret är Emma Palmquist och Pernilla Paulssons magisteruppsats *öFörsvarmakten ö en studie om trovärdighetö* (2005). I denna genomförs intervjuundersökningar med studenter i syfte att undersöka vilken bild och förtroende dessa har för Försvarmakten. Resultatet är att både förtroendet för och kunskapen om Försvarmakten är mycket låg bland de intervjuade studenterna (Palmquist och Paulsson, 2005, s. 54). Deras undersökning omfattar tio informanter, samtliga var studenter mellan 22-28 år och urvalet skedde inom en krets av bekanta till uppsatsförfattarna. Därmed torde deras slutsatser vara svåra att generalisera.

Magnus Petersson (2011) undersöker vilken extern och intern legitimitet som försvarets förändringsprocess har ur ett nordiskt perspektiv. Peterssons undersökning visar att förändringsprocessen har låg intern och extern legitimitet. Fokus för honom är dock inte attityden till försvaret utan förändringsprocessen. Ytterligare exempel på forskning är Ydén och Berndtssons *öNär kriget kommit ö Svenskarna och den nya försvarspolitikenö* (2011) där de undersöker inställningen till den verksamhet försvaret bedriver, till exempel stödet för de

internationella insatserna och vad medborgarna vill att försvaret skall lösa för uppgifter. Resultatet av deras undersökning är att förtroendet för försvaret har en viss samvariation med andra delar av förvaltningen, exempelvis följer försvarets och polisens förtroende varandra ganska väl, dock med en kraftig nivåskillnad där polisen ligger högst (Ydén och Berndtsson, 2011, s. 506). Deras undersökning är dock i huvudsak deskriptiv och drar inte slutsatser avseende hur medborgarnas förväntningar i relation till den genomförda försvarspolitiken påverkar stödet för försvaret.

I ett internationellt perspektiv har studier genomförts avseende befolkningens inställning till vissa militära insatser, t.ex studier av inställningen till Irak och Afghanistankrigen. Ett sådant exempel är Rachel Gribble et al. (2012) som undersöker hur den brittiska befolkningens uppfattning om de militära insatserna påverkar stödet för de militära styrkorna. Resultatet är att stödet bland befolkningen för de internationella insatserna påverkar stödet för det brittiska försvaret (Gribble, et al., 2012, s. 14). David Leal (2005) genomför en undersökning om hur etniskt ursprung påverkar stödet för det amerikanska försvaret bland amerikanska medborgare. Resultatet är att det finns en etnisk dimension i stödet för försvaret men även att religion, förtroendet för staten och ideologisk placering har en signifikant effekt på stödet för försvaret (Leal, 2005, s. 133). Dessa resultat stöds även av Christopher Simon och Nicholas Lovrich (2010) som undersöker stödet för ökade försvarsutgifter bland den amerikanska befolkningen. Deras undersökning inkluderar även ett antal andra variabler, bl.a. finner de att ökad upplevd risk för militära konflikter, en konservativ ideologisk hållning, högre utbildning och ökad ålder tenderar öka viljan att öka försvarsutgifterna (Simon och Lovrich, 2010, s. 463-474).

I Sverige har omfattande forskning skett avseende stödet för myndigheter, SOM-institutet har sedan 1986 genomfört mätningar av medborgarnas attityd till ett antal myndigheter. I rapporten *öFörtroendet för myndigheter: Riks-SOM-undersökningen 1986-2007* av Björn Rönnerstrand och Sussanne Johansson (2008) genomförs en sammanställning av de generella faktorer som påverkar medborgarnas förtroende för myndigheter och institutioner. Resultatet av deras undersökning är att förtroendet för myndigheter generellt påverkas av ett antal faktorer. Kvinnor hyser ett något större förtroende än män, högutbildade hyser ett högre förtroende än lågutbildade och yngre personer ett högre förtroende än äldre (Rönnerstrand och Johansson, 2008, s. 7). Långsiktiga förändringar i förtroende för en institution förklaras i första hand med hur viktig för samhället institutionen uppfattas, ju mindre viktig en institution uppfattas vara desto mindre förtroende hyser medborgarna för den (Rönnerstrand och

Johansson, 2008, s. 9). Kortsiktiga svängningar kan bland annat förklaras i negativ massmedial publicitet och yttre händelser, t.ex. finanskrisen på 1990-talet påverkade förtroendet för banksystemet negativt och terrordåden 2001 i USA ökade förtroendet för de politiska institutionerna (Rönnestrand och Johansson, 2008, s. 9). Tidigare har försvarsfrågor i Sverige haft en tydlig ideologisk höger-vänsterdimension (Holmberg och Weibull, 1995, s. 45). Detta resultat korrelerar med de resultat Leal (2005) funnit i USA.

Sören Holmberg och Lennart Weibull (2008) visar att det finnas ett samband mellan en individs förtroende för en institution och förtroendet för andra institutioner. Hyser en individ stort förtroende för en institution tenderar de att också ha det för andra institutioner (Holmberg och Weibull, 2008, s. 47). I sin undersökning påvisar de även att det finns ett samband mellan att hysa tilltro till andra människor och att ha ett högt förtroende för de olika institutionerna, detta samband är dock svagare i förhållande till försvaret än i förhållande till vissa andra institutioner som till exempel polisen och sjukvården (Holmberg och Weibull, 2008, s. 53f). Sammanfattningsvis kan vi således skönja en viss samstämmighet mellan den internationella forskningen om stöd för försvaret och den mer generella svenska forskningen om stöd för myndigheterna avseende vilka faktorer som teoretiskt borde kunna påverka stödet för försvaret. Resultaten divergerar dock delvis avseende om effekten är ökat eller minskat stöd för försvaret.

3. Undersökningens metod och material

Studien kommer att vara empiriskt teoriprovande då den utgår från ett empiriskt material och vill försöka undersöka effekten av ett antal oberoende variabler på variationen i en beroende variabel (Esaiasson et al, 2012, s. 88f). Därmed känns det naturligt att välja en statistisk design på min undersökning, genom att undersöka ett mycket stort antal analysenheter hoppas jag kunna skapa extern validitet för min undersökning och därmed kunna generalisera utanför mitt urval (Esaiasson et al, 2012, s. 96-98).

Ett alternativt upplägg hade kunnat vara att bygga vidare på Emma Palmquist och Pernilla Paulssons magisteruppsats *öFörsvarsmakten ó en studie om trovärdighetö* (2005) som hade ett mer kvalitativt angreppssätt. Genom detta hade sannolikt möjligheten att kunna förstå hur informanternas stöd, eller icke stöd, påverkas sannolikt ökat då man hade kunnat få en mer komplett bild än vad som är fallet med frågeundersökningar med fasta svarsalternativ. Detta hade dock sannolikt skett på bekostnad av möjligheten att generalisera utanför urvalet, det vill säga en lägre extern validitet (Esaiasson et al, 2012, s. 154f).

Utifrån Norris modell med specifikt respektive diffust stöd som nivådelat avser jag skapa en analysmodell med tre grupper av variabler vilka kompletteras med hypoteser. De tre grupperna av variabler kommer att utgöras av en grupp som avser att mäta det diffusa stödet och en grupp det specifika stödet. Tredje gruppen av variabler kommer att utgöras av bakgrundsvariabler, d.v.s. variabler som jag har anledning att misstänka påverkar både de diffusa och specifika variablerna samtidigt som de kan ha en direkt påverkan på den beroende variabeln. Därmed kommer de tas med för att säkerställa att effekten av övriga oberoende variabler kvarstår under kontroll för dessa bakgrundsvariabler (Esaiasson et al, 2012, s. 97f).

Schematiskt bygger min undersökning på *tre steg*. *Steg ett* innebär att jag beskriver den svenska försvarspolitiken för att ge läsaren en försvarspolitisk kontext inom vilken undersökningen genomförs. Vidare omfattar steget att beskriva vad den svenska befolkningen tycker i ett antal försvarspolitiska frågor. Syftet med detta är att kunna göra jämförelser över tid mellan medborgarnas inställning i ett antal olika försvarspolitiska frågor.

I *steg två* försöker jag undersöka vilken effekt de oberoende variablerna har på variationen i stödet för försvaret genom att genomföra linjära regressionsanalyser. Analysen inleds med bivariata analyser för att undersöka förklaringsvariablernas effekt på den beroende variabeln utan kontroll för varandra. Därefter sker en multivariat analys av bakgrundsvariablerna,

därefter de specifika och slutligen de diffusa variablerna under kontroll för bakgrundsvariablerna. Analysen avslutas genom att jag genomför en regressionsanalys där samtliga variabler ingår. Därmed kan jag undersöka effekten för samtliga variabler under kontroll för varandra. Samtliga statistiska analyser sker med hjälp av Statistical Package for Societal Science (SPSS).

Tredje och sista steget i undersökningen blir att syntetisera de resultat jag får i de tre första stegen. Jag kan då undersöka hur den förda politiken förhåller sig till vad medborgarna vill ha, förklara vilka faktorer som har en signifikant effekt på förtroendet för försvaret under kontroll för andra variabler. Vidare kommer jag även att kunna avgöra vilken grupp av variabler som har störst förklaringskraft och relatera resultaten till tidigare forskning om politiskt stöd.

Ett problem med mitt statistiska upplägg är skalnivån på vilka variablerna i huvudsak ligger på. Mina regressionsanalyser kommer rent matematiskt vara felaktiga, jag behandlar de skalor som SOM-institutets frågor bygger på som om de vore på intervallskalenivå trots att de är i huvudsak på ordinalskalenivån (Esaiasson et al, 2012, s. 348f). Därmed kan man egentligen inte göra en matematiskt korrekt linjär regressionsanalys så som jag har tänkt. Alternativet hade kunnat vara ordinal logistisk regressionsanalys men resultatet av en sådan är svårtolkat. Jag väljer dock ändå att göra linjära regressioner vilket är vanligt inom samhällsvetenskaplig forskning (Jamieson, 2004, s. 1217). Vid behandlingen av data kommer jag regelmässigt att bortdefiniera felaktiga svar, t.ex. mer än ett alternativ ikryssat på en-vals frågor. Kodningen av svaren i datamaterialet har anpassats efter hypoteserna (se appendix 1). För att funna samband skall befinnas vara säkerställda kommer jag genomgående använda en signifikansnivå på $<0,05$. Hypoteser som ej uppnår denna signifikansnivå kommer anses vara falsifierade.

3.1. Empiriskt material

Primärt empiriskt material kommer att utgöras av SOM-undersökningarna 1988-2011, med fokus på 2011 då ett antal frågor om försvarspolitiken finns med. Urvalet till dessa undersökningar sker genom ett systematiskt sannolikhetsurval utifrån det statliga personadressregistret, nettosvarsfrekvensen 2011 var 57 procent. Urvalet är 9000 (innan bortfall) personer uppdelade i tre parallella delundersökningar. Min undersökning kommer i huvudsak att baseras på Riks-SOM-I undersökningen 2011 där urvalet efter naturligt bortfall var 2749, nettosvarsfrekvensen blev 56 procent vilket innebär att antal svarande var 1531 personer (Vernsdotter, 2012, s. 584). Fältarbetet genomfördes mellan 9 september 2011 till 13

februari 2012. SOM institutets egen analys av representativiteten ger vid handen att undersökningen är representativ i de flesta hänseenden, t.ex. socio-ekonomisk bakgrund, ålder och geografisk fördelning. Dock är det en något skev könsfördelning 53 procent kvinnor mot 47 procent män, Sverige som helhet är helt jämnt fördelat (Vernersdotter, 2012, s. 590).

Sekundärt empiriska materialet som kommer användas till min undersökning är Opinioner från Myndigheten för Samhällskydd och Beredskap (MSB). Undersökningen omfattar i huvudsak frågor om försvars- och utrikespolitisk karaktär. Undersökningen genomfördes 2011 via en webbpanelundersökning med 2000 personer mellan 18-74år.

Nettosvarsfrekvensen är förhållandevis låg, 2011 endast 46 procent. Fältarbetet för denna undersökning genomfördes i december 2011 (MSB, 2012, s. 8).

Valet av SOM-undersökningen som primärdata baserades på den högre svarsfrekvensen och möjligheterna till ett mer heltäckande val av variabler till analysen. Då samtliga data insamlats och hanterats av institutioner som har stor vana av att genomföra enkätundersökningar bedömer jag att reliabiliteten för mitt material är god vilket innebär att andelen osystematiska fel bedöms som låg (Esaiasson et al, 2012, s. 63).

4. Operationaliseringar och förklaringsmodell

God begreppsvaliditet tillsammans med en god reliabilitet möjliggör en hög resultatvaliditet för undersökningen som helhet. För att uppnå så god begreppsvaliditet skall man uppnå så hög samstämmighet mellan de teoretiska begreppen och de operationella indikatorer man har (Esaiasson et al, 2012, s. 58f). Jag kommer att utgå från Norris modell och kombinerar denna med tidigare forskning om hur stöd skapas för försvaret och myndigheter. Den kausala riktningen mellan mina variabler bygger på Norris och Eastons antagande att stöd är ett resultat av en utvärdering så som jag resonerat i mina teoretiska utgångspunkter. För frågeformulering och kodning, se appendix 1.

4.1. Beroende variabel

Det jag vill försöka förklara med min undersökning är variationen i medborgarnas stöd för försvaret, vilket är den beroende variabel. Ett sätt att se på hur medborgarnas utvärdering av hur samhället, staten och dess institutioner fungerar är att mäta vilket förtroende medborgarna har för desamma. SOM-institutet har under lång tid använt förtroende för att mäta hur medborgarna utvärderar de olika institutionerna i den svenska staten. Med förtroende menar man;

öFör det första bygger förtroendet på en utvärdering av institutionen, alltså på hur bra eller dåligt man tycker att institutionen fungerar. För det andra ingår också en värdering av själva institutionen, alltså hur viktig eller oviktig man tycker att den är.ö (Hensing, Holmgren och Rohdén, 2008, s. 230)

Förtroende blir enligt detta sätt att se på förtroende skillnaden mellan förväntan och förverkligande (Holmberg och Weibull, 2007, s. 100). Översatt till de begrepp som Easton använder så avser man med frågeställningen kring förtroende fånga både det som han beskriver som specifikt och diffust stöd.

Som vi sett ovan finns det en rimligt god överensstämmelse mellan min definition av begreppet stöd och det som SOM-institutet avser att mäta med förtroendefrågorna, frågorna avseende institutionellt förtroende i SOM-undersökningarna utgör, utifrån Norris och Eastons modell, en god operationalisering av mitt teoretiska begrepp stöd. Båda avser att beskriva medborgaren förhåller sig till ett visst objekt, positivt eller negativt. Utifrån de data jag har att tillgå blir den operationaliserade beroende variabel frågan *öHur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?ö* med avseende på försvaret.

Jag skall här också nämna några ord om begreppet försvaret, vilket jag hittills använt oproblematiserat. Begreppet försvaret i min undersökning kommer användas som ett sammanfattande begrepp för samtliga försvarsmyndigheter. Argumentet för detta är att försvaret är ett vidare begrepp än bara myndigheten Försvarsmakten. Vid sidan av Försvarsmakten finns ett antal andra försvarsmyndigheter, t.ex. är Försvarets Materialverk, Totalförsvarets Forskningsinstitut och Försvarets Radioanstalt egna myndigheter och lyder direkt under regeringen. Sannolikt är detta förhållandevis okänt bland respondenterna och därmed är det rimligare att tala om försvaret snarare än Försvarsmakten.

4.2. Förklaringsvariabler

4.2.1. Bakgrundsvariabler

Första gruppen variabler utgör bakomliggande variabler. Så som tidigare forskning kring förtroende och politiskt stöd har visat har kön, ålder och utbildning en signifikant påverkan på förtroendet generellt men även på försvaret. Utifrån den svenska forskningen så uppvisar kvinnor, yngre, och högutbildade ett generellt högre förtroende än män, äldre och lågutbildade och de utan kontakt (Rönnestrand och Johansson, 2008). Den internationella forskningen om stöd för försvaret och dess utgifter har också funnit att dessa faktorer påverkar stödet, dock till viss del i motsatt riktning än den generella svenska. Simon och Lovrich (2010) fann att stödet för försvaret är högre bland män och äldre snarare än lägre. Utöver de ovan nämnda faktorer kommer även placering ideologiskt höger/vänster tas med då försvarsfrågor har en höger-vänster dimension, både internationellt och nationellt (Simon och Lovrich, 2010, samt Holmberg och Weibull, 1995). Därmed kan följande hypoteser genereras, riktningen för hypoteserna följer den svenska forskningen om diskrepans föreligger mellan den internationella forskningen och den svenska:

- Kvinnor hyser ett större förtroende för försvaret än män.
- Ökad ålder leder till ett minskat förtroende för försvaret.
- Personer med en hög utbildningsnivå hyser ett större förtroende för försvaret än de som har en lägre utbildning.
- Personer med en högerideologisk placering hyser ett större förtroende för försvaret än de med en vänsterplacering.

4.2.2. Specifika variabler

Denna grupp av förklaringsvariabler utgör operationaliseringar på det specifika stödet. Denna grupp omfattar frågor som berör den verksamhet som implementeras på myndighetsnivå och

direkt militära frågor. Gruppen variabler avser mäta hur respondenterna värderar försvaret i förhållande till deras egna behov och subjektiva preferenser. Enligt tidigare forskningen om stöd för försvaret och försvarsutgifter leder ökad upplevd militär hotbild (Leal, 2005) och en positiv inställning till de internationella militära insatserna (Gribble, et al., 2012) till ett ökat stöd för försvaret. SOM-undersökningen 2011 innefattar ett antal frågor avseende respondenternas inställning till den verksamhet försvaret genomför eller upplevs borde genomföra. De variabler som inkluderas i förklaringsmodellen är inställningen till insatsen i Afghanistan, inställningen till övergången till ett yrkesförsvart, upplevd militär hotbild och hur viktigt respondenten upplever det är att försvaret kan försvara Sverige. Genom att ta med dessa hoppas jag även kunna täcka in stödet för den verksamhet och inriktning som är resultatet av inriktningspropositionen från 2009 (se avsnitt 5). Därmed kan följande hypoteser genereras:

- Personer positiva till den svenska NATO ledda insatsen i Afghanistan hyser ett större förtroende än de som är negativa.
- Personer som är positiva till övergången till ett yrkesförsvart hyser ett större förtroende för försvaret än de som vill återinföra den allmänna värnplikten.
- Ju högre oro man upplever för militära konflikter desto högre förtroende hyser man för försvaret.
- Ju viktigare man upplever det är att försvaret skall kunna försvara Sverige desto större förtroende hyser man för försvaret.

4.2.3. Diffusa variabler

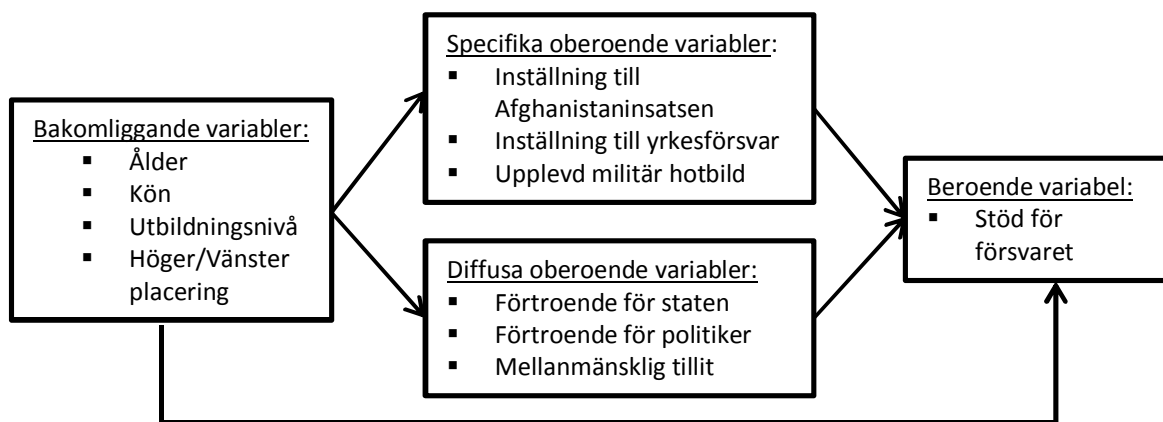
Den tredje gruppen av förklaringsvariabler utgör operationaliseringar på det diffusa stödet. Försvaret är en del av staten och förtroendet för staten som helhet påverkar även förtroendet för försvaret, vilket även stöds av Leals resultat (Leal, 2005, s. 133). Baserat på tidigare forskning kommer jag ta med mellanmänsklig tillit då det i tidigare forskning visat sig att nivån på denna tillit påverkar förtroendet för statens olika institutioner (Holmberg och Weibull, 2008, s. 53f). Sista variabeln utgörs av förtroendet för politiker i allmänhet då denna tidigare har vistats påverka förtroendet för politiken och politiskt styrda institutioner (Assarson, 1995, s. 165). Därmed kan de tre sista hypoteserna genereras:

- Ju mer man anser att man kan lita på andra människor desto större förtroende hyser man för försvaret.
- Ju större förtroende man har för staten desto större förtroende för försvaret har man.

- Ju större förtroende man har för politiker i allmänhet desto högre förtroende har man för försvaret.

Begreppsvaliditeten i dessa operationaliseringar av diffust och specifikt stöd hoppas jag är tillräckligt god vilket tillsammans med en hög reliabilitet bidrar till en hög resultatvaliditet för min undersökning. Sammantaget har jag utifrån tidigare forskning gjort ett urval av variabler som bedöms kunna påverka variationen i stödet för försvaret. Naturligtvis finns det ytterligare faktorer som skulle kunnat prövas men utifrån omfattningen på undersökningen förefaller det valda antalet hypoteser att pröva vara rimligt.

Figur 2, Sammanfattad förklaringsmodell

5. Svensk försvarspolitik – en sammanfattning

Grunden för den nu förda försvarspolitikerna står att finna i den förändring som skedde när det kalla kriget tog slut i början på 1990-talet. Fram till dess hade Sverige fört en säkerhetspolitik som syftade till att man skulle vara neutralt vid ett krig. Det militära försvaret var organiserat för att kunna mobilisera tillräckligt stora förband för att avskräcka stormakterna från att försöka använda svenskt territorium. När det militära försvaret var som störst kunde ca 850 000 soldater mobiliseras efter några dygns varsel (Prop. 1986/87:95, s. 27). Under perioden från slutet av 1990-talet till 2008 sker en kraftig reducering av det militära försvaret och resurserna dimensioneras i princip uteslutande för deltagande i internationella insatser.

Kriget mellan Ryssland och Georgien 2008 kom att få effekt på hur man tolkade Sveriges säkerhetspolitiska läge, kriget visade att mobiliseringen av de ryska förbanden skedde mycket snabbt (Prop. 2008/09:140, s. 24 samt s. 27). Som ett resultat av kriget genomförde Försvarsdepartementet ett antal analyser som bidrog till inriktningen av försvarspolitikerna. 2009 antogs en inriktningsproposition, vars ledord är att det nya försvaret skulle vara tillgänglighet och användbarhet. Förband skall finnas tillgängliga med kort varsel och de skall kunna användas både nationellt och internationellt. I propositionen finns också tydliga skrivningar att Sverige inte kommer att stå utanför om något annat EU land, Norge eller Island skulle drabbas av en militär konflikt och Sverige förväntar sig att dessa länder skulle agera om Sverige drabbas.

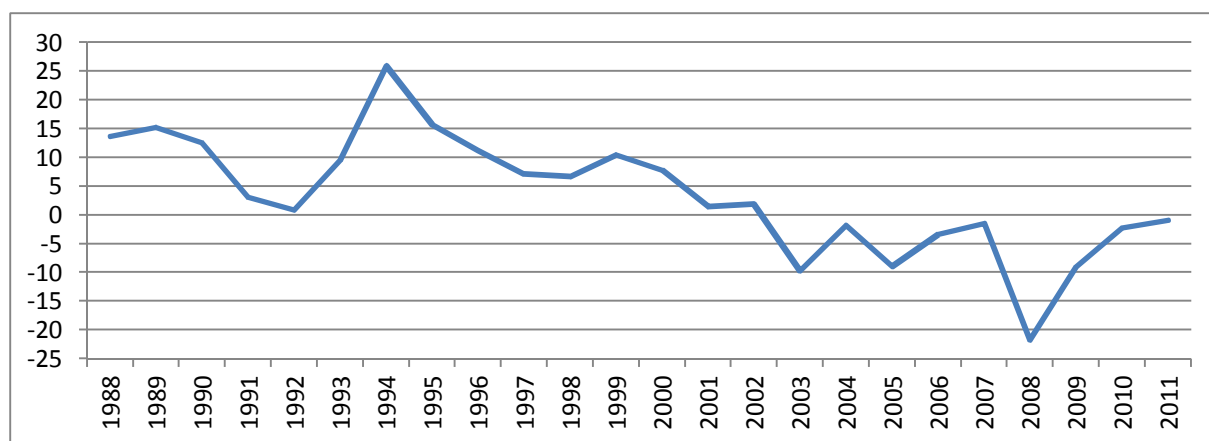
För att öka tillgängligheten av försvarets resurser genomfördes en övergång till ett kontrakterat försvar med två typer av soldater, de kontinuerligt tjänstgörande (ca 1/3) och de tidvis tjänstgörande soldaterna (ca 2/3), 2010 lades värnplikten vilande. Utöver dessa finns även ett hemvärn. För att öka användbarheten infördes ett obligatorium att delta i internationella insatser för all personal anställd av Försvarsmakten förutom hemvärnet som är en renodlat nationell resurs (Prop. 2008/09:140, s. 8ff). Försvarets organisation skall när den är intagen år 2019 bestå av ca 50 000 personer, av dessa utgör ca 22 000 hemvärnet. Armén skall kunna organiseras i två brigader vid försvar av Sverige. År 1987 hade Sverige 29 brigader och kunde mobilisera 850 000 personer.

6. Resultat och analys

6.1. Den svenska försvarsopinionen

Sedan kalla kriget slut och åren därefter har försvaret generellt haft en nedåtgående trend vilket 2011 resulterat i 1 procents negativ förtroendebalans. Figur 3 visar utvecklingen av förtroendebalansen för försvaret från 1988 till 2011.

Figur 3, Förtroendebalans för försvaret 1988-2011

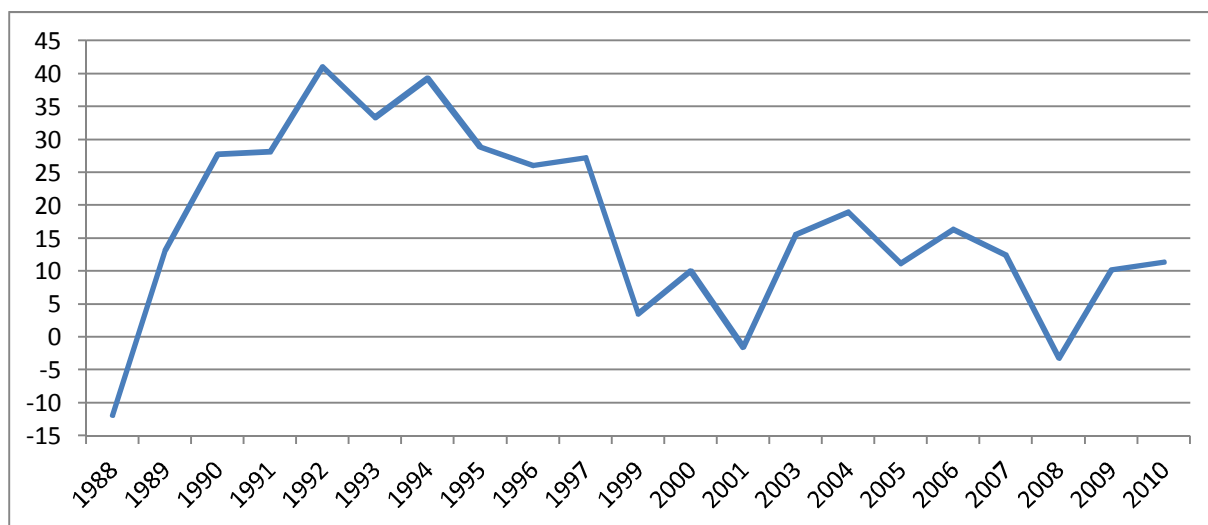

Kommentar: Förtroendebalansen visar skillnaden mellan andelen respondenter som har svarat på att de har mycket eller ganska stort förtroende minus andelen som angett att de hyser ganska eller mycket lite förtroende för försvaret. Därmed ingår inte den andel som svarat på mittenalternativet varken stort eller litet förtroende. Frågan var ställd *öHur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?* med avseende på försvaret. Källa: Riks-SOM-undersökningarna 1988-2011.

Sedan toppen 1994 har förtroendebalansen för försvaret sjunkit från +26 till -1 procent 2011 och den generella trenden är att försvarsets förtroendebalans ligger stadigt lägre än andra statliga myndigheter (Ydén och Berndtsson, 2012, s. 503). Av de 21 organisationer som ingick i SOM-undersökningen 2011 placerar sig försvaret i den nedre halvan och har ungefär samma förtroendebalans som Svenska kyrkan (+1), kommunstyrelserna (-3) och storföretagen (-4). Högst förtroendebalans har sjukvården (+49) och polisen (+45). Försvarets sjunkande förtroendebalans skall relateras till den generella trenden att institutionsförtroendet ökat sedan mitten på 1990-talet (Weibull, Holmberg och Bergström, 2012, s. 142). Enligt Holmberg och Weibull (2009) finns det i två bidragande orsaker till den markanta nedgången 2008, dels en generell sänkning av förtroendet i det svenska samhället dels att det framfördes kritik mot försvarets hantering av skattemedel (Holmberg och Weibull, 2009, s. 151 samt 138). Ytterligare en aspekt kan ha bidragit, Georgienkriget pågick under augusti månad 2008, månaden innan fältarbetet för SOM-undersökningen påbörjades. Kriget kom att få en avgörande effekt på den svenska försvarspolitik samtidigt som kriget orsakade frågeställningar om det svenska försvaret hade klarat av ett motsvarande anfall. Denna aspekt

stöds av det faktum att andelen som ville öka försvarsutgifterna i MSBs undersökning *Opinioner 2008*, vars fältperiod var december, ökade från att tidigare legat runt 25 procent positiva till ökade försvarsutgifter fram till 2007 till 36 procent positiva (MSB, 2012, s. 81). Mönstret återfinns även i SOM-undersökningarna, år 2007 tyckte 27 procent att det var ett ganska eller mycket dåligt förslag att sänka försvarsutgifterna, samma siffra var 2008 37 procent (Riks-SOM, 2007-2008). Värt att notera att det finns en diskrepans i resultatet mellan MSBs och SOM-institutets resultat, SOM-undersökningarna påvisar en i huvudsak positiv opinionsbalans för att minska försvarsutgifterna medan MSBs undersökningar generellt visar en vilja att öka försvarsutgifterna. Det kan naturligtvis finnas flera förklaringar till detta, t.ex. frågeformuleringen där MSB frågar om man vill öka, minska eller behålla försvarsutgifterna medan i SOM-undersökningen frågas hur man ställer sig till påståendet att minska försvarsutgifterna (se även MSB 2012). Figur 4 utvisar hur opinionen för en sänkning av försvarsutgifterna utvecklats över tid enligt SOM-institutets mätningar.

Figur 4, Opinionsbalans för minskade försvarsutgifter 1988-2011

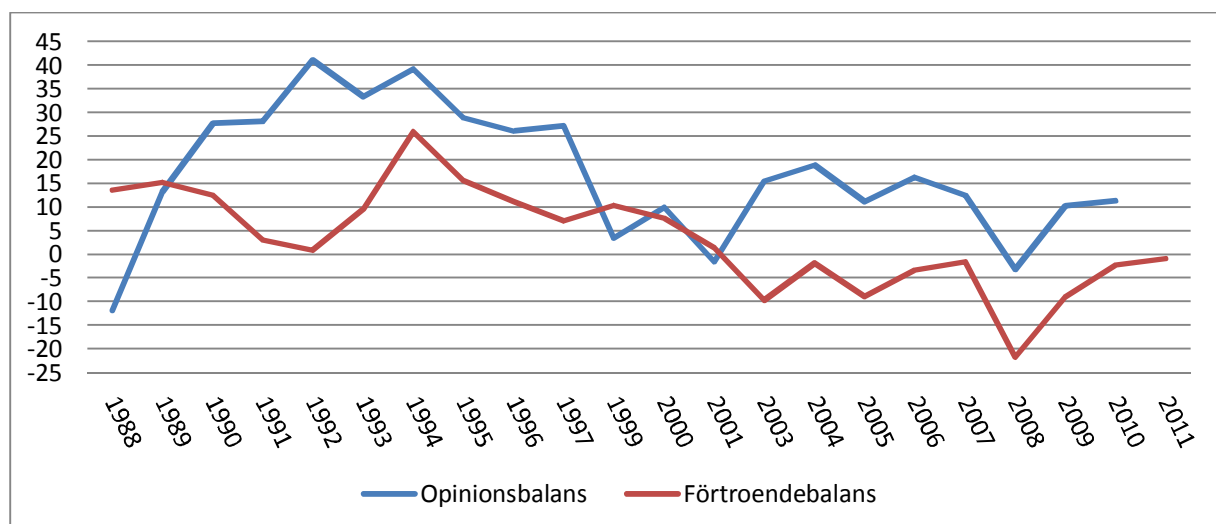
Kommentar: Opinionsbalansen visar skillnaden mellan andelen respondenter som har svarat på att de tycker att minskade försvarsutgifter är mycket eller ganska bra minus andelen som svarat att de tycker detta är ganska eller mycket dåligt. Därmed ingår inte den andel som svarat på mittenalternativet varken bra eller dåligt. Frågan var ställd *öHur ställer du dig till följande förslag som gäller utrikes- och försvarspolitik? Minska försvarsutgifterna*ö. Data saknas för 1998 och 2002. Källa: Riks-SOM-undersökningarna 1988-2010.

Sedan åren omedelbart efter kalla krigets slut i början på 1990-talet har viljan att minska försvarsutgifterna sjunkit men trots det är det fortfarande fler som är positiva till en reduktion i försvarsutgifterna än de som vill öka den. Majoriteten vill dock behålla nivån så som den är. I figuren ovan syns tre tydliga nedgångar i viljan att minska försvarsutgifterna, 1999, 2001 och 2008. Relaterar man detta till större händelser inom utrikes- och säkerhetspolitiken kan man konstatera att 1999 bryter kriget i Kosovo ut, 2001 sker

terrorattackerna i USA och 2008 utbryter Georgienkriget. Det verkar således finna en koppling mellan större säkerhetspolitiska händelser och en ökad vilja att behålla eller till och med öka försvarsutgifterna. Kopplar man samman den ökade viljan till försvarsutgifter med den kraftiga försämringen i förtroendebalans som sker 2008 framträder en paradox, trots försämrat förtroende vill medborgarna lägga mer pengar på försvaret. Slutsatsen man kan dra av detta är att redueringen i förtroende 2008 sannolikt inte enbart, som Holmberg och Weibull (2009) anger, beror på negativ massmedial publicitet utan snarare att medborgarna tvivlar på försvarets förmåga i ljuset av Georgienkriget.

Att förtroendebalansen och opinionsbalansen följer varandra förhållandevis väl visualiseras i figur 5, speciellt perioden efter 2003 uppvisar en mycket hög grad av samvariation. Paradoxen från 2008 är därmed inte ett engångsfenomen utan är under 2000-talet ett etablerat mönster, ökar förtroendet ökar också viljan att reducera försvarsanslagen.

Figur 5, Opinionsbalans för minskade försvarsutgifter 1988-2010 samt förtroendebalans för försvaret 1988-2011

Kommentar: Se figur 3 och 4 för information om frågeställning. Data saknas för 1998 och 2002. Källa: Riks-SOM-1988-2011.

I SOM-undersökningen 2011 finns frågor avseende vilka uppgifter medborgarna anser att försvaret skall ha. I resultatet framgår ett nationellt fokus, de uppgifter som har högst andel svaranden som anser att uppgiften är mycket viktig är; skydda centrala samhällsfunktioner mot terrorangrepp (62 procent)², bistå civila myndigheter vid krissituationer i Sverige (51 procent) samt försvara Sveriges gränser mot hot från andra länder (49 procent). Därefter kommer internationella uppgifter så som t.ex. delta i FN-operationer (28 procent) och hindra andra länders ledare från att bruka våld mot protesterande medborgare (22 procent) (SOM-

² Uppgiften att skydda viktiga samhällsfunktioner i fred är i Sverige inte en uppgift för försvaret utan för polisväsendet.

undersökningen 2011). MSBs undersökning 2011 innehåller en fråga om hur stor betydelse ett antal förhållanden har för att Sveriges militära försvar skall uppfattas som trovärdigt. De faktorer som har störst andel som anser att förhållandet har mycket eller ganska stor betydelse för ett trovärdigt försvar är; moderna vapensystem (81 procent), förmågan att försvara hela landet (78 procent) och medborgarnas försvarsvilja (74 procent) (MSB, 2012). Det finns således ett tydligt nationella fokus i medborgarnas åsikter, detta skall relateras till det ökade internationella fokus som försvarspolitikerna haft under 2000-talet.

Sedan 2005 har frågan om hur orolig man är för militära konflikter varit med ett antal gånger i SOM-undersökningarna, tabell 1 utvisar förändringen över tid.

Tabell 1, Andel mycket eller ganska oroade för militära konflikter

År	2005	2006	2007	2009	2011
Andel mycket eller ganska oroade för militära konflikter	54,4	44,4	56,0	49,1	57,4

Kommentar: Frågan var ställd *Om du ser till läget idag, vad upplever du som mest oroande inför framtiden? Militära konflikter*. Svartalternativen var "Mycket oroande, ganska oroande, inte särskilt oroande och inte alls oroande". Källa: Riks-SOM-undersökningarna 2005-2007, 2009 samt 2011

Tabellen utvisar att det en betydande del av befolkningen som känner oro för militära konflikter. Ur svaren kan inte utläsas om oron avser närområdet eller reflekterar en mer allmän oro. MSBs undersökningar *Opinioner 2006-2011* innehåller en fråga om oro för väpnade konflikter i närområdet, under denna period var i genomsnitt ca 20 procent mycket eller ganska oroade för en väpnad konflikt i vårt närområde (MSB, 2012, s. 50). Trenden är dock att oron avtar något, 2011 var 15 procent mycket eller ganska oroade.

Detta nationella fokus skall sättas i relation till Afghanistaninsatsen som sannolikt har varit den mest uppmärksammade verksamheten som försvaret bedrivit de senaste åren.

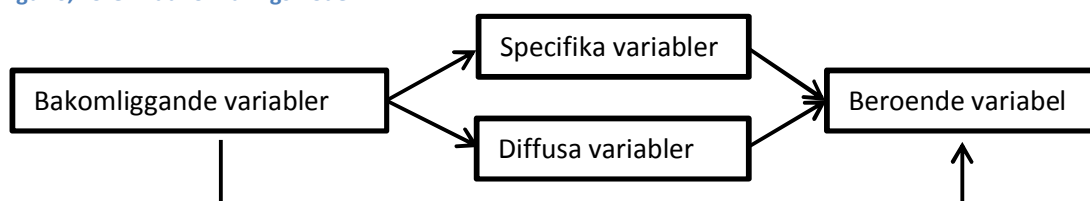
Medborgarna är i princip positiv till att svenska förband deltar i internationella insatser, enligt MSBs undersökning 2011 ligger andelen som är positiva till internationella uppdrag runt 60 procent (MSB, 2012). Denna bild bekräftas i SOM-undersökningen 2011 där opinionsbalansen är +57 procent för att delta i fredsbevarande FN-operationer, endast 31 procent av befolkningen tycker att det var fel att sända militär personal till Afghanistan (Ydén och Berndtsson, 2011, s. 509). Samtidigt som det finns ett grundläggande samtycke till att använda militära resurser utomlands har opinionen mot Afghanistaninsatsen förstärkts. 2007 var gruppen som ville avbryta insatsen mindre än de som ville fortsätta den, 2011 är det fler som vill avbryta den än som vill fortsätta den (Ydén och Berndtsson, 2011, s. 509).

Avseende ett eventuellt medlemskap i NATO uppvisas en tydlig bild, 46 procent anser att ett medlemskap snarare skulle påverka Sveriges säkerhet negativt mot 23 procent som anser att det skulle vara positivt, 31 procent har ingen uppfattning eller tror inte att det påverkar (MSB, 2012). I SOM-undersökningarna uppvisas samma tydliga trend avseende ett NATO-medlemskap, opinionsbalansen för ett medlemskap har de senaste 15 åren legat runt -25 (Bjereld, 2012, s. 497f).

6.2. Vad påverkar stödet för försvaret?

De hypoteser som tidigare genererats kommer i detta avsnitt att undersökas empiriskt avseende vilken effekt de har på variationen på den beroende variabeln. Innan jag går vidare med undersökningen skall jag återkoppla till den sammanfattade förklaringsmodellen. Enligt modellen kan förtroendet för försvaret påverkas av både de diffusa och specifika variablerna samtidigt som dessa kan påverkas av bakgrundsvariablerna, vilka även i sig kan ha en direkt påverkan på den beroende variabeln.

Figur 6, Förenklad förklaringsmodell

För att kunna undersöka vilka variabler som har någon effekt kommer jag att genomföra fyra multivariata analyser. Den första är den direkta effekten av bakgrundsvariablerna på den beroende (nedersta pilen i figur 5). Den andra analysen är effekten av de specifika variablerna, under kontroll för varandra och bakgrundsvariablerna (översta pilarna). Tredje analysen är motsvarande som för de specifika fast med de diffusa variablerna (mittre pilarna). Fjärde och sista analysen är att jag låter samtliga variabler ingå i en analys, då kommer jag att kunna utläsa effekten av respektive variabel under kontroll för samtliga övriga variabler. Genom att göra analysen på detta sätt hoppas jag kunna skapa en tydlig koppling mellan de teoretiska utgångspunkterna som ligger till grund för förklaringsmodellen och den empiriska undersökningen genom att jag genomför en analys för varje öpilö.

6.2.1. Bivariata regressionsanalyser

Innan jag påbörjar de multivariata analyserna kommer jag dock att inleda undersökningen med att genomföra bivariata regressionsanalyser i syfte att kunna undersöka vilken effekt de

olika variablerna har var för sig, utan att de kontrolleras i förhållande till varandra. Tabell 1 utvisar resultatet av dessa bivariata analyser.

Tabell 2, Bivariat analys av effekten på förtroendet för försvaret, ostandardiserade B-koefficienter, standardfel inom parantes

Variabelgrupp	Variabel	B	Beta	Intercept	R ²
Bakgrunds variabler	Kön	,089** (,044)	,046	2,819	,002
	Ålder	-,082*** (,008)	-,156	3,330	,024
	Skolutbildning	,031*** (,008)	,061	2,822	,004
	Egen placering på en vänster- högerskala	,103*** (,012)	,124	2,638	,015
Specifika variabler	Index för inställning till Afghanistaninsatsen	,354*** (,040)	,307	2,115	,094
	Åsikt om förslaget att återinföra den allmänna värnplikten	,055** (,021)	,070	2,824	,005
	Oro för militära konflikter	-,018 (,030)	-,016	3,034	,000
	Hur viktigt är följande: Försvara Sveriges gränser mot hot från andra länder	,121*** (,031)	,106	2,591	,011
Diffusa variabler	I vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?	,054*** (,007)	,124	2,610	,015
	Förtroende för staten	,422*** (,027)	,383	1,559	,146
	Förtroende för svenska politiker	,426*** (,035)	,305	1,544	,093

Kommentar: Resultat av bivariata regressionsanalyser mellan beroende variabel öFörtroende för försvaret och övriga oberoende variabler. För information om skalsteg för variablerna, se appendix 1. Signifikansnivå <0,05=* <0,01** <0,001=***. Källa: Riks-SOM 2011

I tabellen kan utläsas att alla variabler förutom oro för militära konflikter har en signifikant effekt på förtroendet för försvaret på 0,05 nivån. Då variablerna mäts med olika antal skalsteg är det mest intressant att titta på Beta-värdet för respektive variabel, detta värde kan dock inte användas för att utläsa den faktiska effekten utan är bara till för att kunna jämföra variabler. Ur tabellen kan utläsas att, utav de signifikanta variablerna, har förtroende för staten, politiker samt inställningen till Afghanistaninsatsen störst effekt på förtroendet för försvaret medan åsikt om att återinföra värnplikten, kön och skolutbildning har minst effekt. Det skall dock noteras att den förklarade variansen för samtliga variabler är förhållandevis lågt, t.ex. variabeln med högst förklarad varians, förtroendet för staten, kan förklara 14,6 procent av variationen i förtroendet för försvaret och den med lägst, kön, kan endast förklara 0,02 procent. Då resultaten i tabell 1 är ett resultat av bivariata analyser har den effekt de har på förtroendet för försvaret inte skett under kontroll för de andra variablerna. Var för sig har alla, utom oro för militära konflikter, en från slumpen skild effekt på förtroendet för försvaret men detta innebär inte att de har det även under kontroll för varandra.

6.2.2. Multivariat regressionsanalyser

Genom att genomföra multivariata regressionsanalyser kan kontroll ske om effekten av de oberoende variablerna kvarstår då de även står under kontroll för varandra. Tabell 3 utvisar effekten och signifikansen dels i den bivariata dels den multivariat analysen för bakgrundsvariablerna.

Tabell 3, Multivariat analys av bakgrundsvariablernas effekt på förtroendet för försvaret, ostandardiserade B-koefficienter, standardfel inom parantes

Variabel	Resultat bivariat analys		Resultat multivariat analys	
	B	Beta	B	Beta
Kön	,089** (,044)	,046	,096** (,029)	,050
Ålder	-,082*** (,008)	-,156	-,083*** (,008)	-,158
Skolutbildning	,031*** (,008)	,061	,003 (,008)	,005
Egenplacering på en höger-vänsterskala	,103*** (,012)	,124	,102*** (,013)	,124
Intercept			2,870*** (,081)	
Justerat R ²			,043	

Kommentar: Resultat av multivariat regressionsanalyser mellan beroende variabel öFörtroende för försvaretö och övriga oberoende variabler. För information om skalsteg för variablerna, se appendix 1. Signifikansnivå <0,05=* <0,01** <0,001=***. Källa: Riks-SOM 2011

Tabell 3 utvisar att kön, ålder och egen placering på höger-vänsterskalan i stort behåller de värden som de hade vid den bivariata analysen. En stor förändring sker dock avseende skolutbildningen vilket gör att variabeln inte längre har någon signifikant effekt på förtroendet för försvaret. Totalt kan dessa fyra variabler förklara 4,4 procent av variationen. Att effekten av skolutbildning upphör kan vara ett resultat av att ålder och skolutbildning i viss mån interagerar, de med högre utbildning återfinns sannolikt inte i de yngsta åldersgrupperna p.g.a. att det tar viss tid att kunna nå upp till de högsta utbildningsnivåerna. Att övriga variabler är signifikanta innebär att det, så här långt i undersökningen, finns stöd för de resultat som tidigare forskning om stöd för myndigheter påvisat. Enligt min modell bör dock effekten av dessa bakgrundsfaktorer minska då dessa analyseras tillsammans med övriga faktorer. Tabell 4 nedan utvisar den multivariata regressionsanalysen av de specifika variablerna under kontroll för bakgrundsvariablerna.

Tabell 4, Multivariat analys av specifika variabelers effekt på förtroendet för försvaret under kontroll för bakgrundsvariabler, ostandardiserade B-koefficienter, standardfel inom parantes

Variabel	Resultat bivariat analys		Resultat multivariat analys	
	B	Beta	B	Beta
Index för inställning till Afghanistaninsatsen	,354*** (,040)	,307	,316*** (,044)	,283
Åsikt om förslaget att återinföra den allmänna värnplikten	,055** (,021)	,070	,020 (,030)	,025
Oro för militära konflikter	-,018 (,030)	-,016	-,001 (,044)	-,001
Hur viktigt är följande: Försvara Sveriges gränser mot hot från andra länder	,121*** (,031)	,106	,124** (,043)	,111
Kön	,089** (,044)	,046	-,014 (,073)	-,007
Ålder	-,082*** (,008)	-,156	-,104*** (,021)	-,193
Skolutbildning	,031*** (,008)	,061	,015 (,019)	,031
Egenplacering på en höger-vänsterskala	,103*** (,012)	,124	,021 (,031)	,026
Intercept			2,116*** (,255)	
Justerat R ²			,127	

Kommentar: Resultat av multivariat regressionsanalyser mellan beroende variabel öFörtroende för försvaretö och ovanstående oberoende variabler. För information om skalsteg för variablerna, se appendix 1. Signifikansnivå <0,05=* <0,01** <0,001=***. Källa: Riks-SOM 2011

Sedan tidigare har vi funnit att varken oro för militära konflikter eller skolutbildning haft signifikant effekt på förtroendet för försvaret medan övriga varit signifikanta. Avseende bakgrundsvariabler så är det bara ålder som har en signifikant effekt och avseende de specifika så upphör även signifikansen för åsikten att återinföra värnplikten. Därmed kvarstår endast tre variabler, störst effekt har indexet som mäter inställningen till Afghanistaninsatsen, följt av ålder och slutligen hur viktigt man upplever att försvaret skall kunna försvara det svenska territoriet. Jämför man den förklarade variansen mellan enbart bakgrundsvariablerna och dessa tillsammans med de specifika variablerna så ökar den från 4,4 till 12,7 procent. Kopplas detta resonemang till de teoretiska utgångspunkterna så innebär detta att Eastons modell, där stödet för en myndighet är ett resultat av en medveten utvärdering av medborgaren, kan anses såhär långt i undersökningen få stöd då det snarare är specifika variabler snarare än bakgrundsvariabler som påverkar stödet för försvaret.

Den näst sista analysen är att analysera de diffusa variablernas effekt på förtroendet för försvaret under kontroll för varandra och de bakomliggande variablerna.

Tabell 5, Multivariat analys av diffusa variabelers effekt på förtroendet för försvaret under kontroll för bakgrundsvariabler, ostandardiserade B-koefficienter, standardfel inom parantes

Variabel	Resultat bivariat analys		Resultat multivariat analys	
	B	Beta	B	Beta
I vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?	,054*** (,007)	,124	-,003 (,011)	-,008
Förtroende för staten	,422*** (,027)	,383	,314*** (,034)	,288
Förtroende för svenska politiker	,426*** (,035)	,305	,176*** (,043)	,128
Kön	,089** (,044)	,046	,048 (,047)	,026
Ålder	-,082*** (,008)	-,156	-,097*** (,014)	-,185
Skolutbildning	,031*** (,008)	,061	-,026* (,013)	-,053
Egenplacering på en höger-vänsterskala	,103*** (,012)	,124	,025 (,021)	,031
Intercept			1,763*** (,167)	
Justerat R ²			,175	

Kommentar: Resultat av multivariat regressionsanalyser mellan beroende variabel öFörtroende för försvaretö och ovanstående oberoende variabler. För information om skalsteg för variablerna, se appendix 1. Signifikansnivå <0,05=* <0,01** <0,001=***. Källa: Riks-SOM 2011

Tabell 4 utvisar att den allmänna tilliten, som i den bivariata analysen haft en förhållandevis stor effekt på förtroendet för försvaret, helt tappat effekten och att denna inte längre är signifikant. Övriga diffusa variabler har en signifikant effekt, speciellt hög är denna avseende förtroendet för staten medan förtroendet för politiker är något lägre. Därmed finns det ett stöd för slutsatsen att en stor del av förtroendet för försvaret är en effekt av det allmänna institutionsförtroendet. Avseende bakgrundsvariablerna är det åter ålder som har den tydligaste effekten. Den förklarade variansen är för denna grupp 17,5 procent, d.v.s. det är den grupp som ensamt har störst förklaringskraft på den oberoende variabeln

Sammanfattningsvis så konstateras att följande variabler har en signifikant multivariat effekt på förtroendet för försvaret; inställningen till Afghanistaninsatsen, upplevt behov av ett nationellt försvar, förtroendet för staten, förtroendet för politiker i allmänhet samt ålder. Det finns två variabler som har en större effekt än övriga, dels inställningen till Afghanistaninsatsen dels förtroendet för staten. Ålder är den enda bakgrundsvariabeln som i samtliga analyser behåller en signifikant effekt.

6.2.3. Sammanfattande multivariat regressionsanalys

Vi har nu kommit fram till den avslutande regressionsanalysen. Hittills har jag undersökt varje grupp av variabler var för sig under kontroll för bakgrundsvariablerna på det sätt som förklaringsmodellen föreskriver. Genom att nu göra en analys med samtliga ingående

oberoende variabler så kan möjligheten att variablerna påverkar varandra på ett icke förutsett sätt kontrolleras.

Tabell 6, Multivariat analys av samtliga oberoende variabelers effekt på förtroendet för försvaret under kontroll för bakgrundsvariabler, ostandardiserade B-koefficienter, standardfel inom parantes

Variabel	Resultat bivariat analys		Resultat multivariat analys	
	B	Beta	B	Beta
Index för inställning till Afghanistaninsatsen	,354*** (,040)	,307	,224*** (,044)	,201
Åsikt om förslaget att återinföra den allmänna värnplikten	,055** (,021)	,070	,032 (,029)	,041
Oro för militära konflikter	-,018 (,030)	-,016	,012 (,042)	,010
Hur viktigt är följande: Försvara Sveriges gränser mot hot från andra länder	,121*** (,031)	,106	,097* (,042)	,087
I vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?	,054*** (,007)	,124	,011 (,017)	,025
Förtroende för staten	,422*** (,027)	,383	,226*** (,049)	,206
Förtroende för svenska politiker	,426*** (,035)	,305	,190** (,064)	,135
Kön	,089** (,044)	,046	-,055 (,070)	-,029
Ålder	-,082*** (,008)	-,156	-,106*** (,020)	-,196
Skolutbildning	,031*** (,008)	,061	-,014 (,019)	-,028
Egenplacering på en höger-vänsterskala	,103*** (,012)	,124	-,017 (,030)	-,021
Intercept			1,195 (,276)	
Justerat R ²			,206	

Kommentar: Resultat av multivariat regressionsanalys mellan beroende variabel öFörtroende för försvaret och ovanstående oberoende variabler. För information om skalsteg för variablerna, se appendix 1. Signifikansnivå <0,05=* <0,01** <0,001=***. Källa: Riks-SOM 2011

Som tabell 5 visar förändras inte vilka variabler som på 0,05 nivån har en signifikant effekt på förtroendet för försvaret, det är även i denna avslutande analys endast ålder, inställning till Afghanistaninsatsen, upplevt behov av ett nationellt försvar, förtroende för staten samt förtroende för politiker som är signifikanta. Övriga variabler kan vi inte med rimlig säkerhet säga att effekten vi ser inte är ett resultat av slumpen. Justerad förklarad varians för samtliga variabler är 20,6 procent.

Avslutningsvis kan det också vara värt att notera skillnaden mellan den inledande bivariata analyserna och den avslutande multivariata. I den inledande analysen hade samtliga variabler förutom upplevd militär hotbild en signifikant effekt på förtroendet för försvaret medan i den avslutande var det endast fem variabler som var signifikanta, övriga fem variabelers bivariata effekt på förtroendet för försvaret skapades av spuriösa samband.

7. Slutsatser och diskussion

Syftet med min undersökning har varit att identifiera faktorer som påverkar medborgarnas stöd för det svenska försvaret. Baserat på tidigare forskning genererades elva hypoteser vilka teoretiskt borde kunna förklara delar av variationen i förtroendet för försvaret. Av de uppställda hypoteserna är det bara fem som kan signifikant verifieras, övriga sex hypoteser anses vara falsifierade då deras påverkan på stödet för försvaret inte med säkerhet inte är ett resultat av slumpen. De falsifierade hypoteserna är samtliga falsifierade på grund av signifikansnivån, inte för att den funna effekten gått mot hypotesen. Tabell 6 utvisar det sammanställda resultatet för hypotesprövningen.

Tabell 7, Sammanställning av verifierade och falsifierade hypoteser

Variabel-grupp	Hypotes	Verifierad	Falsifierad
Bakgrunds variabler	Kvinnor hyser ett större förtroende för försvaret än män		X
	Ökad ålder leder till ett minskat förtroende för försvaret	X	
	Personer med en hög utbildningsnivå hyser ett större förtroende för försvaret än de som har en lägre utbildning		X
	Personer med en höger-ideologisk placering hyser ett större förtroende för försvaret än de med en vänsterplacering		X
Specifika variabler	Personer positiva till den svenska NATO ledda insatsen i Afghanistan hyser ett större förtroende än de som är negativa	X	
	Personer som är positiva till övergången till ett yrkesförsvaret hyser ett större förtroende för försvaret än de som vill återinföra den allmänna värnplikten		X
	Ju högre oro man upplever för militära konflikter desto högre förtroende hyser man för försvaret		X
	Ju viktigare man upplever det att försvaret skall kunna försvara Sverige desto större förtroende hyser man för försvaret	X	
Diffusa variabler	Ju mer man anser att man kan lita på andra människor desto större förtroende hyser man för försvaret		X
	Ju större förtroende man har för staten desto större förtroende för försvaret har man	X	
	Ju större förtroende man har för politiker i allmänhet desto högre förtroende har man för försvaret.	X	

Kommentar: En hypotes anses verifierad om den på minst 0,05 signifikansnivå har påvisats ha en effekt på stödet för försvaret.

Vilka slutsatser kan då dras av detta resultat? Det kan konstateras att stödet för försvaret varken har en köns-, utbildnings- eller ideologisk dimension så som forskningen om stödet för det amerikanska försvaret påvisat (Leal, 2005 samt Simon och Lovrich, 2010). Ett intressant resultat är att politisk ideologi inte längre verkar vara en faktor som påverkar stödet för försvaret. Under 1990-talet så fanns det en höger-vänsterdimension i SOM-undersökningarna avseende förtroendet för försvaret, så är inte fallet 2011 (Holmberg och Weibull, 1995).

Ökande ålder har en förhållandevis stor negativ effekt på stödet för försvaret, detta resultat stämmer med tidigare forskning om generellt förtroende i Sverige (Rönnestrand och Johansson, 2008). Däremot stämmer det inte med Simon och Lovrich (2010) som påvisade att stödet för försvarsutgifter ökar ju äldre man blir, i Sverige råder det motsatta förhållandet. Att ålder har en omvänd effekt i USA och att den tidigare svenska höger-vänsterdimensionen inte längre finns kan detta bero på att den ändrade inriktning det svenska försvaret fått under 2000-talet. Den tydliga uppgiften att försvara Sverige som försvaret hade under kalla kriget kommit att förändras i och med utvecklingen mot internationella insatser. Försvaret används idag till andra uppgifter som uppfattas som ömjukareö genom att bidra med säkerhet i destabiliserade länder och skyddet av civilbefolkning i andra länder. Skillnaden mellan den amerikanska opinionen skulle kunna bero på hur de militära resurserna används, USA nyttjar sina militära resurser avsevärt mer offensivt än vad Sverige gör och detta kan vara förklaringen till skillnaden mellan de amerikanska resultaten och mina.

Den hypotes som får ett starkast statistiskt stöd är att stödet för försvaret är starkast bland de medborgare som hyser ett högt förtroende för staten i allmänhet, vilket stödjer David Leals (2005) resultat om att det allmänna förtroendet för staten påverkar stödet för försvaret. Även förtroendet för politiker har en tydlig koppling till stödet för försvaret. Slutsatsen man kan dra av detta är att stödet för försvaret är högre bland de medborgare som hyser ett högt generellt institutionsförtroende. Däremot finns ingen koppling mellan den mellanmännsliga tilliten och stödet för försvaret utan det är snarare institutionsförtroendet än allmän tillit som påverkar stödet för försvaret. Detta förhållande är sannolikt det som gör att stödet för försvaret, operationaliserat till förtroende, förhållandevis väl följer de generella upp och nedgångarna som sker avseende institutionsförtroendet i SOM-institutets undersökningar som Ydén och Berndtsson (2012) påvisat. Dessa variabler kan dock sannolikt inte förklara varför försvarets förtroendesiffror är så mycket lägre än för t.ex. polisen.

Av hypoteserna för de specifika variablerna har två verifierats, inställningen till afghanistaninsatsen och hur viktigt man anser att det är att försvaret kan försvara Sverige har en effekt på stödet för försvaret. Afghanistaninsatsen har under 2000-talet varit den mest tongivande verksamhet som försvaret genomfört. Därmed är kopplingen mellan stödet för försvaret och inställningen inte särskilt förvånande och stödjer Gribble et al. (2012) brittiska undersökning om att inställningen till de internationella militära insatserna påverkar stödet för försvaret. Avseende inställningen till nationellt försvar så hyser de som anser att det är viktigt att försvaret kan försvara Sverige ett större förtroende för försvaret än de som inte anser att

detta är en viktig uppgift. Detta ger att det finns en nationell dimension i stödet för försvaret, medborgarna vill ha ett nationellt försvar för att kunna känna ett starkt stöd. Kopplas detta resultat samman med paradoxen 2008 där förtroendet rasade samtidigt som viljan att reducera försvarsanslagen markant minskade så framträder den nationella dimension ytterligare. För att medborgarna skall känna ett stöd för försvaret är det således viktigt att den upplevda nationella försvarsförmågan står i paritet med upplevt behov av ett nationellt försvar. I perioder av ett högt förtroende ökar viljan att reducera försvarsanslagen och i perioder med ett lågt förtroende minskar viljan att reducera anslagen, när jag som medborgare upplever att försvarsförmåga understiger det upplevda behovet så känner jag ett lägre stöd än när förmågan överstiger det upplevda behovet. Då 78 procent av befolkningen enligt MSBs undersökning 2011 anser att förmåga att försvara hela landet är viktigt för att uppleva att försvaret är trovärdigt skulle detta kunna vara en ledtråd till det generellt låga stödet för försvaret. Medborgarna upplever inte att förmågan att försvara hela landet är tillräcklig, den subjektiva utvärderingen av förmåga i förhållande till upplevd preferens skapar en negativ attityd, helt enligt Eastons antagande att stöd är ett resultat av en utvärdering.

Upplevd militär hotbild har inte funnits ha någon effekt på stödet för försvaret, vilket enligt Simon och Lovrich (2010) forskning borde ha effekt på stödet för försvaret. Enligt SOM-institutet så bygger bland annat stödet och förtroendet på en värdering på hur viktig man upplever att en institution är. Rimligtvis borde det vara så att ju oroligare man är för militära konflikter desto mer borde man känna att man vill ha ett försvar, men så är inte fallet. Däremot finns det ingen skillnad i stödet för försvaret mellan de som vill ha en återgång till ett värnpliktsförsvar och de som vill ha kvar nuvarande system. Medborgarna gör således inte någon koppling mellan hur försvaret personalförsörjs och vilket stöd man upplever.

Undersökningens förklaringsmodell har byggt på Pippa Norris (1999) utveckling av David Eastons modell för hur stöd skapas för politiskt styrd verksamhet. Norris fokus är på de politiskt tillsatta och beslutade institutionerna men modellen att se diffust och specifikt stöd som nivåberoende har visats sig vara fruktbar även i min undersökning. Jag har funnit både specifika och diffusa variabler vilka haft en effekt på stödet för försvaret, vilket indikerar att stödet för en institution är således ett sammanvägt resultat av det diffusa och det specifika stödet. Norris modell är således lämplig för forskning även på politikens utflödessida.

En sammanfattande slutsats man kan dra är att stödet för försvaret inte fullt ut följer de generella mönster som Rönnestrand och Johansson fann 2008, på samma sätt förhåller det sig

för resultaten av de internationella undersökningarna om stödet för försvaret. Vissa aspekter och faktorer är lika medan andra avviker vilket påvisar betydelsen av specifik forskning om stödet för försvaret i en svensk kontext.

Ett annat viktigt sammantaget resultat av undersökningen blir att SOM-institutets generella tolkning av vad man mäter med förtroendefrågorna inte är fullt tillämpliga för försvaret, förtroendet för försvaret mäter inte bara en värdering av hur viktig man tycker att det är och hur väl det sköts. Den uteblivna korrelationen mellan stödet för försvaret och upplevd hotbild tillsammans med paradoxen att sänkt förtroende korrelerar med minskad vilja att reducera försvarsanslagen indikerar att stödet och förtroendet för försvaret mäter något annat. Snarare verkar det vara så att utvärderingen av upplevd förmåga i förhållande till upplevt behov som skapar förtroendet. Därmed öppnas för en annorlunda tolkning av de låga förtroendesiffrorna, det är inte en misstro mot försvaret som skapar den låga nivån utan snarare en misstro mot försvarsförmågan. Därmed inte sagt att det är bara denna faktor som påverkar utan snarare att denna faktor behöver komplettera tidigare uppfattningar av vad förtroende och stöd bygger på. Stödet för försvaret fungerar således inte på samma sätt som tidigare forskning om främst välfärdsstaten påvisat.

7.1. Avslutande diskussion

Jag har i min uppsats försökt att identifiera några faktorer som påverkar stödet för försvaret och jag har funnit ett antal men den förklarade variansen för mina variabler förblir fortfarande förhållandevis låg ca 21 procent. Min undersökning hade sannolikt blivit mer statistiskt robust om jag kunnat skapa ett index som beroende variabel istället för att bara ha en ensam variabel, t.ex. hade ett index kunnat skapas för inställning till försvarsutgifterna och förtroende för försvaret, tyvärr finns inte den frågan med 2011. Vidare har jag med de variabler jag valt att analysera inte funnit något entydigt svar på varför förtroendet är så lågt, detta har naturligtvis skapat ett och annat huvudbry för mig.

Den uppfattning som jag bildat mig under arbetets gång är att det sannolikt är långsiktiga effekter av medborgarnas utvärderingar av försvaret som skapat den låga nivån, en uppfattning som förstärktes när jag hittade paradoxen 2008. Om jag skulle gå vidare i min undersökning skulle jag vilja försöka titta närmare på dessa långsiktiga effekter. Även att göra en närmare analys av MSBs material vore intressant, svarsmönstret är i vissa frågor avvikande mellan deras och SOM-institutets mätningar, t.ex. viljan till att öka eller minska försvarsutgifterna skiljer sig markant åt. Orsakerna till detta kan naturligtvis bero på olika

saker, t.ex. de som svarat på MSBs undersökning utgör den öförsvarsintresseradeö delen av befolkningen eller att de många försvarsfrågorna gör att respondenten mer ingående analyserar sin inställning inom detta område. Försvarsfrågorna i SOM-undersökningen är några få i mängden och kanske besvaras ganska oreflekterat.

Om jag utifrån mina resultat skulle förutse resultaten i 2013 års SOM-undersökning tippar jag på ett sänkt stöd för försvaret, efter den försvarspolitiska debatten våren 2013, och en minskad vilja till att reducera försvarsbudgeten som en effekt därav.

Referenser

Tryckta källor:

Agrell, W. (2013). *Ett krig här och nu: från svensk fredsoperation till upprorsbekämpning i Afghanistan 2001-2014*. Stockholm: Atlantis Förlag.

Assarson, J. (1995). Systemtilltro och brukarmissnöje ó En reanalys av maktutredningens medborgarundersökning. *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 98:2, s. 157-184.

Bjereld, U. (2012). Stabilt NATO-motstånd i svensk opinion. I L., Weibull, H., Oscarsson, & A. Bergström (red.), *I Framtidens Skugga*. SOM-rapport 56, SOM-institutet, Göteborgs Universitet.

Easton, D. (1975). A Re-assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science*, 5, s. 435-457.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan*. Stockholm: Nordstedts Juridik.

Hensing, G., Holmgren, K. & Rohdén, H. (2010). Sänkt förtroende för försäkringskassan. I S. Holmberg & L. Weibull (red.), *Nordiskt ljus*, SOM-rapport 50, SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Holmberg, S. & Weibull, L., (red.) (1995). *Mitt i Nittiotalet*. SOM-rapport 16, SOM institutet, Göteborgs universitet.

Holmberg, S. & Weibull, L. (red.) (2007). *Det nya Sverige*. SOM-rapport 41, SOM institutet, Göteborgs Universitet.

Holmberg, S & Weibull, L., (red.) (2008). *Skilda världar*. SOM-rapport 44, SOM institutet, Göteborgs universitet.

Holmberg, S. & Weibull, L. (red.) (2009). *Svensk höst*. SOM-rapport 52, SOM-institutet, Göteborgs Universitet.

Holmberg, S. & Weibull, L. (2011). Förtroendekurvorna pekar uppåt. I S., Holmberg, H. Oscarsson, och L. Weibull, (red.), *Lycksalighetens ö*. SOM-rapport 52, SOM-institutet, Göteborgs Universitet.

Kumlin, S. (2006). Learning from Politics? The Casual Interplay between Government Performance and Political Ideology. *Journal of Public Policy*, 26, s. 89-114.

Leal, D. (2005). American Public Opinion toward the Military: Differences by Race, Gender and Class?. *Armed Forces & Society*, 32:1, s. 123-138.

Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (2012). *Opinioner 2011*. Karlstad: Avdelningen för utvärdering och lärande.

Norén Bretzer, Y. (2005). *Att förklara politiskt förtroende ó Betydelsen av socialt kapital och rättvisa procedurer*. (Doktorsavhandling), Göteborg: Statsvetenskapliga Institutionen, Göteborgs Universitet.

Norris, P. (red.). (1999). *Critical Citizen*. Oxford: Oxford University Press.

Persson, A. & Sjöstedt, M. (2010). Den svaga staten: Demokrati och förvaltning i utvecklingsländer. I Rothstein, B. (red.), *Politik som organisation*. Stockholm: SNS Förlag.

Simon, C. & Lovrich, N. (2010). Citizen Support for Military Expenditures: A Longitudinal Analysis of U.S. Public Opinion 1999-2002. *Armed Forces & Society*, vol 36:3, s. 454-480.

Regeringens proposition 1986/87:95. *Totalförsvarets fortsatta utveckling*. Stockholm: Försvarsdepartementet.

Regeringens proposition 2008/09:140. *Ett användbart försvar*. Stockholm: Försvarsdepartementet.

Rothstein, B. (red.). (2010). *Politik som organisation*. Stockholm: SNS Förlag.

Rönnerstrand, B. & Johansson, S. (2008). *Förtroende för myndigheter: Riks-SOM-undersökningarna 1986-2007*. SOM-rapport 2008:25, SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Vernersdotter, F. (2012). Den nationella SOM-undersökningen 2011. I L. Weibull, H. Oscarsson & A. Bergström (red.), *I Framtidens skugga*. SOM-institutet, Göteborgs Universitet.

Weibull, L., Oscarsson, H. & Bergström, A. (red.) (2012). *I Framtidens Skugga*. SOM-rapport 56, SOM-institutet, Göteborgs Universitet.

Ydén, K. & Berndtsson, J. (2012). När kriget kommit ó Svenskarna och den nya försvarspolitik. I L. Weibull, H. Oscarsson, & A. Bergström, (red.), *I Framtidens Skugga*, SOM-rapport nr 56, SOM-institutet, Göteborgs Universitet.

Internetkällor:

Dagens Nyheter. (2013-03-02). Farlig förtroendeklyfta. Nedladdad från <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/farlig-fortroendeklyfta> 13-03-02.

Gribble, R., Wessely, S., Klein, S., Alexander, D., Dandeker, C., & Fear, N., (2012). Attitudes to, and perceptions of, the Iraq and Afghanistan missions amongst the British public and UK Armed Forces. Konferanshandling presenterat vid *IUS Canada biennial conference: transforming and supporting public and national security*. Kingston, 2 nov. Nedladdat från <http://www.esrc.ac.uk/my-esrc/grants/RES-062-23-2878/outputs/Download/23198b35-c57c-4966-a2af-40a4656ad2ea> 13-02-28

Holmström, M. (2012-12-30). Försvar med tidsgräns. Svenska Dagbladet. Nedladdat från http://www.svd.se/nyheter/inrikes/forsvar-med-tidsgrans_7789308.svd 13-02-05.

Jamieson, S. (2004). Likert Scales: how to (ab)use them. *Medical Education*, 38, s. 1212-1218. Nedladdat från <http://www.mededuc.com/articles/toptenarticles/1LikertScales.pdf> 13-02-27.

Newton, K. & Norris, P. (1999), Confidence in Public Institutions: Faith, Culture or Performance? Konferenshandling presenterat vid the *Annual Meeting of the American Political Science Association*. Atlanta, 1-5 Sep. Nedladdat från <http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/NEWTON.PDF> 13-03-01.

Stenberg, E. (2012-01-29). Reinfeldt: Försvaret är ett särintresse. *Dagens Nyheter*. Nedladdad från <http://www.dn.se/nyheter/politik/reinfeldt-forsvaret-ar-ett-sarintresse> 13-02-5.

Styrelsen för psykologiskt försvar (2008). *Opinioner 2008*. Nedladdat från https://www.msb.se/Upload/Produkter_tjanster/Publikationer/SPF/SPFopinion2008.pdf 13-03-25.

Datamängder:

Riks-SOM-undersökningarna 1988-2011:

Holmberg, S. & Weibull, L. RIKS-SOM 1988 till RIKS-SOM 2009 [datafiler för varje undersökning], 1991-2011. Göteborgs universitet, SOM-institutet [producent]. Göteborg, Sverige: Svensk Nationell Datatjänst (SND) [distributör], 2013.

Holmberg, S., Weibull, L. & Oscarsson, H. RIKS-SOM 2010 [datafil], 2012. Göteborgs universitet, SOM-institutet [producent]. Göteborg, Sverige: Svensk Nationell Datatjänst (SND) [distributör], 2013.

Weibull, L., Oscarsson, H. & Bergström, A. RIKS-SOM 2011 [datafil], 2012. Göteborgs universitet, SOM-institutet [producent]. Göteborg, Sverige: Svensk Nationell Datatjänst (SND) [distributör], 2013.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Opinioner 2011:

Stenbäck, I. & Junghage, M. Opinioner 2011 [datafil]. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Avdelningen för utvärdering och lärande [producent och distributör]. Karlstad, Sverige. 2013.

Appendix 1, Sammanställning hypoteser med operationalisering och kodning

Beroende variabel	Operationalisering	Beteckning i uppsatsen	Skala och kodning	Anmärkning	Urval=n
Stöd för försvaret	Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete? Försvaret	Stöd för försvaret	1=Mycket litet förtroende - 5= Mycket stort förtroende, 5 skalsteg	Inverterad kodning i förhållande till grunddata	4485

Hypoteser med oberoende variabler

Hypotes	Operationalisering	Beteckning i uppsatsen	Skala och kodning	Anmärkning	Urval=n
Kvinnor hyser ett större förtroende för försvaret än män	Är du man eller kvinna?	Kön	1=Man - 2=Kvinna	Kompletterat med urvalsdata, kodning inverterad i förhållande till grunddata	4720
Ökad ålder leder till ett minskat förtroende för försvaret	Vilket år är du född?	Ålder	1=16-19 år, 2=20-29 år, osv. till 7=70-79 år och 8=80-85 år, 8 skalsteg		4719
Personer med en hög utbildningsnivå hyser ett större förtroende för försvaret än de som har en lägre utbildning	Vilken skolutbildning har du?	Skolutbildning	1=Ej fullgjord grundskola, 2=Grundskola eller motsv. obligatorisk skola, 3=Studier från gymnasium, folkhögskola eller motsv., 4=Examen från gymnasium, folkhögskola eller motsv., 5=Eftergymnasial utbildning, ej högskola/universitet, 6=Studier vid högskola/universitet, 7=Examen från högskola/universitet, 8=Examen från/studier vid forskarutbildning, 8 skalsteg		4468
Personer med en höger ideologisk placering hyser ett större förtroende för försvaret än de med en vänsterplacering	Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala?	Egen placering på en vänster-högerskala	1=Klart till vänster - 5=Klart till höger, 5 skalsteg		4563

Hypotes	Operationalisering	Beteckning i uppsatsen	Skala och kodning	Anmärkning	Urval=n
Personer positiva till att svenska förband deltar i den NATO ledda insatsen i Afghanistan hyser ett större förtroende än de som är negativa	Vilken är din bedömning av följande påståenden? Det var fel att sända svenska militär till Afghanistan Vilken är din bedömning av följande påståenden? Den svenska militära insatsen i Afghanistan är framgångsrik	Index för inställning till Afghanistan-insatsen	Index skapat av två frågor, kodning "Det var fel att sändaö ", 1=Helt felaktigt - 4=Helt riktigt, 5=Ingen uppfattning. Kodning "Den svenska militära insatsenö ", 1=Helt felaktigt - 4=Helt riktigt, 5=Ingen uppfattning. Kodning index; skala från 1=Helt negativ till 4=Helt positiv, 7 skalsteg	Svar "Ingen uppfattning" har kodats SYSMIS på de två underliggande variablerna, inverterad kodning	754
Personer som är positiva till övergången till ett yrkesförsvaret hyser ett större förtroende för försvaret än de som vill återinföra den allmänna värnplikten	Nedan finns ett antal förslag som förekommit i den politiska debatten. Vilken är din åsikt om vart och ett av dem? Återinföra den allmänna värnplikten	Åsikt om förslaget att återinföra den allmänna värnplikten	1=Mycket dåligt förslag - 5=Mycket bra förslag, 5 skalsteg	Inverterad kodning	1467
Ju högre oro man upplever för militära konflikter desto högre förtroende hyser man för försvaret	Om du ser till läget idag, vad upplever du som mest oroande inför framtiden? Militära konflikter	Oroande inför framtiden - Militära konflikter	1=Inte alls oroande - 4=Mycket oroande, 4 skalsteg	Inverterad kodning	1462
Ju viktigare man upplever det att försvaret skall kunna försvara Sverige desto större förtroende hyser man för försvaret	Det har diskuterats vilka uppgifter den svenska försvarsmakten ska ha i framtiden. Hur viktiga anser du att nedanstående uppgifter är? Försvara Sveriges gränser mot hot från andra länder	Hur viktigt är följande: Försvara Sveriges gränser mot hot från andra länder	1=Inte alls viktigt - 4=Mycket viktigt, 5=Ingen uppfattning, 4 skalsteg	Svar "Ingen uppfattning" har kodats SYSMIS vid regressionsanalyserna. Inverterad kodning	1347
Ju mer man anser att man kan lita på andra människor desto större förtroende hyser man för försvare	Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?	I vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?	Skala från 0=Det går inte att lita på människor i allmänhet - 10=Det går att lita på människor i allmänhet, 11 skalsteg		4566
Ju större förtroende man har för staten desto större förtroende för försvaret har man	Ange hur stort förtroende du har för följande institutioner/organisationer: Staten	Förtroende för staten	1=Mycket litet förtroende - 5=Mycket stort förtroende, 5 skalsteg	Inverterad kodning	1482
Ju större förtroende man har för politiker i allmänhet desto högre förtroende har man för försvaret.	Allmänt sett, hur stort förtroende har du för svenska politiker?	Förtroende för svenska politiker	1=Mycket litet förtroende - 4=Mycket stort förtroende, 4 skalsteg	Inverterad kodning	1499

Kommentar: Under kolumnen Operationalisering återfinns frågan så som den är ställd i Riks-SOM 2011. Kodningen följer i huvudsak den som Svensk Nationell datatjänst skapat men i vissa fall har den inverterats för att vara i samma riktning som hypotesen.